

ראשונה גם בדברים שטעונים ברכה במקום, שאכילה זו אינה המשך של אכילתו הראשונה, שביטל את קביעותה כשעקר ממקומו, ומה שאמר רב חסדא שאינו צריך לברך, היינו כשחזר למקומו הראשון וממשיך לאכול שם, שבדברים הטעונים ברכה במקום, הואיל וצריך לחזור למקומו ולברך, כשחזר נחשב שחזר לקביעותו הראשונה (רבינו דוד; מהר"ם חלאווה; מאירי). ■ להלכה, יש אומרים שכל שבעת המינים טעונים ברכה אחריהם במקום [כדעת הרשב"ם והרמב"ם], ויש אומרים שדוקא חמשת מיני דגן [כדעת הרא"ש] (ש"ע או"ח קעח, ה), ויש אומרים שדוקא פת [כדעת ההגהות מיימוני] (רמ"א שם). ולתחילה יש להחמיר כדעה הראשונה, שאף פירות משבעת המינים טעונים ברכה במקום. ודעת הגר"א שהעיקר להלכה כדעה האמצעית, שרק חמשת מיני דגן טעונים ברכה במקום (משנ"ב שם, מה).

במה דברים אמורים שהניחו שם וקן או חולה - ונקטו ז'קן או חולה, משום שכשכולם צעירים ובריאם אין דרך שישארו מקצתם ולא יצאו לקראת חתן או כלה, אבל באמת הוא הדין אם הניחו שם אדם צעיר ובריא, שאינם טעונים ברכה ביציאתם ובחזרתם, שכיון שנשארו מקצתם במקום הראשון, לא נעקרה קביעותם (ב"י או"ח קעח ד"ה ומ"ש לרי"ף).

כשהו יוצאין טעונין ברכה למפרע, שמה יתעכבו ויחזרו למקום הראשון לאחר שיתעכל הלחם שאכלו ולא יוכלו עוד לברך, ולכן יש להם לברך קודם יציאתם. וזו עיצה טובה, ולא מעיקר הדין [ואם לא בירכו קודם יציאתם, בשעת חזרתם צריכים לברך ברכה ראשונה בלבד, ואינם צריכים לברך ברכת המזון, ששינוי מקום אינו נחשב סילוק האכילה הראשונה, אלא רק כהיסח הדעת, ולכן די בברכה שיברכו לאחר גמר אכילתם (ע"פ רמ"א או"ח קעח, ג, ומשנ"ב שם, כו)] (תוס' ד"ה כשהו; תוס' חולין פו, ב ד"ה אסור; רא"ש שם ו, ה). ויש שפירש, שצריכים לברך ברכה אחרונה מעיקר הדין, כיון ששינוי המקום הוא הפסק וגמר האכילה הראשונה, וגם אם יחזרו למקום ויאכלו, תהיה זו אכילה חדשה [ואם לא בירכו קודם יציאתם, צריכים לברך בשעת חזרתם ברכה אחרונה על האכילה הראשונה] (רמב"ם ברכות ד, ג-ה).

■ להלכה, היה אוכל בבית זה ושינה מקומו לבית אחר, וחזר למקומו הראשון ורוצה להמשיך את אכילתו, צריך לברך ברכה אחרונה על האכילה הראשונה, ואחר כך ברכה ראשונה על האכילה שנמשיך לאכול [כדעת הרמב"ם] (ש"ע או"ח קעח, א). ויש אומרים שאינו צריך לברך ברכה אחרונה על אכילתו הראשונה, אלא רק ברכה ראשונה על המשך אכילתו [כדעת תוס' והרא"ש] (רמ"א שם, ב), וכן נקטו כל הפוסקים (הקדמת המשנ"ב לסי' קעח).

מדקתני עקרי רגליהן מקלל בדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן עסקין - שמהלשון 'עקרו' משמע שהטעם שהפסיקו את אכילתם ויצאו הוא רק מפני שהיו צריכים למהר לקבל את החתן או הכלה, אבל לולא זה לא היו מפסיקים ויוצאים, אלא היו מברכים תחילה ברכה אחרונה במקום אכילתם (רשב"ם). ויש שפירשו, שראיית הגמ' שמדובר בדברים שטעונים ברכה במקום היא מעצם הדין שצריכים לברך ברכה אחרונה קודם יציאתם, ואינם יכולים לברכה לאחר שיגיעו למקום שהולכים אליו (רמב"ן במלחמות; ר"ן על הרי"ף).

שינוי מקום צריך לברך, שכיון שעמד והלך למקום אחר, עמידתו נחשבת גמר אכילתו הראשונה, וכשאוכל במקום אחר, נחשבת אכילה חדשה (רשב"ם ד"ה בדברים). והיינו, שהכלל הוא שבהיסח הדעת צריך לחזור ולברך, וכן בכל דבר שנראה כהיסח הדעת צריך לחזור ולברך, ובשינוי מקום, כיון שנראה כהיסח הדעת מהאכילה הראשונה, חוזר ומברך (מנחת שלמה. וראה עוד להלן ד"ה כשהו).

לא שנו אלא מבית לבית אבל במקום למקום לא - אם שינה מחדר לחדר באותו בית, כגון מהבית לעליה, אינו צריך לחזור ולברך [בניגוד למבואר לעיל (ע"א, ראה ביאורנו שם ד"ה ונחית) לענין קידוש במקום סעודה, שגם שינוי מחדר לחדר נחשב שינוי מקום] (רש"י). ורוב הראשונים גורסים בגמ' 'אבל מפניה לפינה לא' [ולגירסא זו, דוקא אם שינה מפניה לפינה באותו חדר אינו צריך לחזור ולברך, אבל אם שינה מחדר לחדר צריך לחזור ולברך, וכדין קידוש במקום סעודה לדעת התוס' והרא"ש (ראה ביאורנו שם) (רבנו חננאל; רי"ף; רשב"ם להלן קב, א ד"ה תניא; תוס' ד"ה אלא; רא"ש ו, א). ואף לסוברים שלענין קידוש במקום סעודה גם מפניה לפינה נחשב שינוי מקום [דעת ה"ה המובאת לעיל (שם)], לענין ברכה אינו נחשב שינוי מקום, וטעם החילוק, לפי שקביעות סעודה אינה אלא במקום אחד ממש, שאין דרך בני אדם לקבוע סעודה בכל הבית, ולכן צריך לקדש במקום שסועד בו ממש ולא במקום אחר אפילו באותו חדר, אבל בשתיית יין שאין אדם מייחד מקום מסוים לשתייתו, אם שינה למקום אחר באותו חדר אינו נחשב שינוי מקום (רבינו דוד; ר"ן. וכן זה במהר"ם חלאווה. ראה עוד בענין זה בביתא"ל קעח, ב ד"ה בבית).

אבל הדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן - פת, ופירות משבעת המינים שמברכים לאחריהם ברכת 'מעין שלש' (רש"י; רשב"ם), וכן שאר דברים שמברכים לאחריהם ברכת 'מעין שלש' (רמב"ם ברכות ד, א. וראה דבר שמואל, שלדעתם הולכים אחר חשיבות הברכה, וברכת 'מעין שלש' היא ברכה חשובה). ויש שסוברים, שדוקא פת טעונה ברכת המזון במקומה, וכן מאכל מחמשת מיני דגן טעון ברכת 'מעין שלש' במקומו [שאדם קובע סעודתו עליו (ר"ף)], אבל שאר דברים שמברכים עליהם 'מעין שלש', כגון יין או פירות משבעת המינים, אינם טעונים ברכה במקומם (תוס' ד"ה אלא; רי"ף; רא"ש ו, ו. וראה דבר שמואל, שלדעתם הולכים אחר חשיבות האכילה, ואכילת פרי משבעת המינים אינה חשובה יותר מאכילת שאר פירות, אבל אכילת פת היא אכילה חשובה). ויש שסוברים, שרק פת, שמברכים עליה ברכת המזון, טעונה ברכה במקומה, אבל שאר מאכלים, גם אותם שברכתם 'מעין שלש', אינם טעונים ברכה במקומם (הגהות מיימוני ברכות ד, א; רשב"א ברכות ג, ב).

אין צריך לברך, שהלכיתו למקום אחר אינה מורה על סיום הקביעות של אכילתו, שהרי אם לא היה אוכל במקום השני היה צריך לחזור למקומו ולברך, ולכן נחשב כאילו הוא עדיין במקומו הראשון, ואכילתו במקום השני היא המשך של אכילתו הראשונה, וממילא יכול לברך במקום השני ברכה אחרונה גם על אכילתו במקום הראשון. ומטעם זה גם אינו צריך לברך ברכה ראשונה על אכילתו במקום השני, הואיל והיא המשך של אכילתו הראשונה (ע"פ רשב"ם ורא"ש ו, ו. וראה דבר שמואל). ויש שפירשו, שרב חסדא מודה שעל אכילתו במקום השני צריך לברך ברכה